

Централізована бібліотечна система для дітей м. Львова
Відділ інновацій, маркетингу та перспективних технологій

Етюд-спогад

«Микола Колесса: симфонія життя»

(до 110-ї річниці від дня народження українського
композитора)

Львів-2013

Етюд-спогад, створений з нагоди 110-ї річниці від дня народження Миколи Колесси, містить матеріали про життєвий та творчий шлях композитора, диригента, педагога і ученого.

Бібліографічна частина містить описи періодичних видань і книг з фондів Центральної дитячої бібліотеки та інтернет-ресурсів.

Високоосвічена, талановита і багатогранна особистість Миколи Колесси віддавна є орієнтиром для молодих музикантів. Він ніколи не шкодував часу, охоче ділився багатим досвідом, випромінював щире розуміння, терплячість і непідробну доброту. Двері його серця ніколи не зачинялись до людей, для кожного він знаходив можливість поспілкуватись, часом – поспівчувати або ж розділити радість.

Майбутній композитор, диригент, педагог і учений народився 6 грудня 1903 року в м. Самборі на Львівщині у сім'ї вчителя гімназії, а згодом видатного українського етнографа, фольклориста, композитора, музикознавця Філарета Михайловича і Марії Іполитівни Колессів. За проханням Миколи Лисенка, доброго друга сім'ї, новонародженого було названо на його честь – Миколою. Ніхто тоді не здогадувався, що разом з ім'ям видатного українського композитора хлопчик багато в чому успадкує і його долю. Окрім Миколи, у сім'ї було ще двоє дітей – Софія і Дарія.

Філарет Михайлович з 1900 до 1907-го року працював у Самбірській гімназії. А коли Миколі виповнилось 4 роки, батько, отримавши роботу у Львівській академічній

«Згадую найяскравіший епізод з дитинства, який зоряно світить крізь завісу років. Прийшла мені пора йти до школи. І того щасливого ранку мій дідусь Микола Філаретович узяв мене за руку і привів до першого класу. Привів за руку, привів у науку. Отже моє навчання почалося з його руки, тримаючись за яку я мовби ввійшов у новий світ. Цього світлого спомину я ніколи не забуду. Думаю сьогодні, що дідова тепла рука – це був певний знак для мого життя».

Ярема Колесса,
заслужений артист України,
онук М. Колесси

гімназії, разом зі сім'єю переїжджає на постійне місце проживання до Львова.

З дитинства товаришував зі Святославом Гординським, який став згодом видатним художником і поетом, з Іваном і Тарасом Крушельницькими, розстріляними в Києві на початку 1930-х, із Володимиром Ласовським, художником і мистецтвознавцем...

З юних років Микола належав до Пласту та брав активну участь у його діяльності. За це пізніше він був удостоєний однієї з найпочесніших своїх нагород — Ордена Вічного Вогню в золоті.

У колі сім'ї завжди активно обговорювалось політичне та літературне життя тогочасної України. Про Івана Франка, Михайла Грушевського, Лесю Українку, Климента Квітку вдома згадувалось постійно, з ними часто спілкувався Філарет Колесса. В гостях у сім'ї Колессів часто бували Іван Франко, Володимир Гнатюк, Василь Стефаник, Марко Черемшина, Василь Бобинський, двоюрідний брат Філарета – Модест Менцинський...

«Він – людина, перед очима якої проминуло ціле століття, митець, який спілкувався з особистостями, що вже давно стали історичними. Його ім'я – на сторінках енциклопедій і підручників, його твори – в репертуарі музикантів багатьох поколінь. Микола Філаретович Колесса – живе обличчя історії».

Лідія Мельник,
професор кафедри композиції
Львівської національної
музичної академії

Найяскравіше врізались у пам'ять дитячі зустрічі з Іваном Франком. “В нашому домі часто в розмовах звучали імена, які тепер прийнято називати “хрестоматійними”. Але з усіх них особисто бачив я тільки Івана Франка. А сталося це так. Батько кожного дня бачився з Франком в Науковому товаристві Шевченка

і одного разу попросив славного поета, щоби він наспівав йому свої улюблені пісні. Іван Якович прийшов до нас на Голомба, вже старший схорований чоловік – мав тоді десь за п'ятдесят років, але виглядав старшим за свій вік, і приніс мені завинуті в папір черешні в подарунок. Потім тато завів його у свій кабінет і замкнув двері. Але ми, діти, були дуже цікаві того, про що будуть говорити між собою наш татко з Франком, і тихенько слухали під дверима, щоб нас не зауважили. І я тоді почув, як співає Франко. Він не мав гарного голосу, бо його голос на той час був вже слабкий, знищений хворобою, трохи захриплий, а до того поет не був добре навчений співу. Він співав якимось так типово по-селянськи, не дбаючи про прецизійність¹ і артистизм, але з почуттям, так як відчував, від серця. Хоч це й не було художнє виконання, я потім довго його пам'ятав – зрештою, мабуть, більше з огляду на те, хто співав”.²

«Пригадую свій перший урок у Миколи Філаретовича – це було десь на початку вересня 1948 року. І вже з перших хвилин мене вразила його вимогливість, точність у всьому, особлива увага до жесту, якості трактування твору».

Юрій Луців, диригент

Коли батьки дізналися, що Микола хоче бути музикантом, – жажнулися. Адже вони пророкували йому медичну кар'єру.

1914 року родина Колессів переїжджає до Відня, де Микола навчається в гімназії, а потім у музичній школі італійської піаністки Марієтти де Джеллі.

¹Прецизійний – який відзначається найвищою точністю.

² Кияновська, Любов. Микола Колесса: композитор, диригент, педагог, діяч національної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.npu.edu.ua/le-book/book/html/D/im_kiov_kolessa_tom1/Elektronpidr.pdf

– Мова: українська.

У 1917 році Микола Колесса повертається до Львова, вступає до третього класу академічної гімназії, де його вчителем історії був Іван Крип'якевич. Окрім того, продовжує студії у Музичному інституті ім. М. Лисенка по класу фортепіано в педагога М. Криницької.

Після закінчення академічної гімназії М. Колесса вивчає медицину в Ягеллонському університеті у Кракові, а з січня 1924-го – вчиться на медичному факультеті українського Таємного університету у Львові. Саме у Кракові, під враженням почутої на концерті Дев'ятої симфонії Людвіга ван Бетховена, майбутній композитор остаточно вирішує присвятити своє життя музиці. З

осені 1924 р. Микола Філаретович навчається на філософському факультеті Карлового університету в Празі (музикознавство і славістика) та Празькій державній консерваторії (композиція і диригування). Після закінчення ще три роки удосконалювався з композиції в Школі вищої майстерності у професора Вітезслава Новака.

У Празі майбутній композитор вперше почув Шосту симфонію П. І. Чайковського. Ця подія надихнула Колессу на створення першого твору – “Української сюїти” (1928 р.).

Закінчивши Школу вищої майстерності по класу композиції видатного педагога В. Новака, Микола Колесса повернувся до Львова, де з 1930 року почав викладати композицію у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка (сьогодні – Львівська

«Микола Колесса був дуже делікатним і разом з тим, скромним. Він – дійсно ціла епоха Львова музичного, ціле двадцять століття. Він зробив дуже велику справу і як композитор, і як педагог, і як диригент, і взагалі як людина».

Мирослав Скорик,
композитор

національна музична академія ім. М. Лисенка). Саме тут у 1935–1936 роках він заснував перші в Західній Україні професійні курси

З дружиною Надією

диригентів, з яких і розпочались ті добрі традиції, що в українському та зарубіжному виконавстві вирізняють випускників створеної ним львівської диригентської школи.

У 1933 році Микола Колесса одружився з Надією-Мирославою Кливак, студенткою музичного інституту ім. М. Лисенка. У подружжя народилося троє дітей: Ксенія, Христина, Соломія.

У 1953 році Миколу Колессу обирають ректором Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. З 1965 до 1974 р. – завідувач кафедри диригування, а з 1974 – професор-консультант.

Як видатний музикант, він проявив себе не лише в композиторській творчості. Митець постійно виступав і в якості диригента: сучасники запам'ятали його, як талановитого інтерпретатора музики різних стилів і жанрів. Микола Філаретович був одним із засновників симфонічного оркестру Львівської філармонії, диригентом Львівського театру опери та балету, працював художнім керівником і диригентом хорової капели “Трембіта”. А згодом – став фундатором львівської диригентської школи, створивши її теоретичне обґрунтування, викладене у підручнику “Основи техніки диригування”. Цей посібник не втрачає своєї актуальності для диригентів вже протягом кількох десятиліть.

Окремої теми заслуговує педагогічна діяльність Миколи Колесси. Він, поряд з С. Людкевичем, започаткував Львівську композиторську школу і продовжив себе у цілій плеяді

талановитих учнів. Серед них багато імен визнаних не тільки на Україні, а і за кордоном: Стефан Турчак, Юрій Луців, Євгеній Вахнянин, Тарас Микитка, Іван Гамкало, Роман Филипчук та багато інших.

У 1994 році відбулися авторські концерти М. Колесси у США і Канаді, а 1996 р. Перша симфонія композитора була виконана симфонічним оркестром Одеської філармонії (диригент – Хобарт Ерл) в Кеннеді-центрі у Вашингтоні та у Нью-Йорку під егідою ООН на відзначенні 10-річчя Чорнобильської трагедії.

Микола Колесса був членом Львівського відділення товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном “Україна”, багаторічним головою Львівського відділення товариства радянсько-чехословацької дружби. Після відновлення діяльності Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові став його Почесним членом. Багаторазово брав участь у роботі журі республіканських та всесоюзних диригентських конкурсів, був незмінним учасником симпозіумів та пленумів Спілки композиторів, делегацій з культурного обміну в межах СРСР та за кордоном. Вболіваючи за розвиток диригентського мистецтва, ніколи не відмовлявся бути членом журі диригентських конкурсів у музичних училищах Львівщини, у консерваторії. Усе життя Микола Колесса дотримувався девізу “Ні дня без рисочки”.

«Вимогливий до себе і чесний до людей, він уміє відкрити в молодому музикантові найсвітлішу барву в творчій палітрі. Непорушний для мене афоризм професора: «Кожна рука вільна і незалежна, але спільно вони малюють духовний образ твору. Ліва рука, чуттєва, від серця, а права точна, – від голови, від розуму, від думки».

Стефан Турчак, диригент

Микола Філаретович зберігав дивовижну вірність – не тільки людям, навіть речам. Старий рояль, який стояв у нього в кімнаті, куплений ще «за перших більшовиків», – як вважав композитор, все найважливіше було створене саме на ньому. Улюблений французький велосипед, куплений перед Першою світовою війною на Краківському базарі за 100 злотих, причому їздив на ньому майже до 90 років.

У 2006 році видатний композитор пішов з життя, залишивши після себе безцінний спадок. Похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

9 листопада 2013 року на могилі видатного українського композитора, диригента Миколи Колесси відкрили пам'ятник. Автори пам'ятника – скульптор С. Литвиненко, архітектор М. Рибинчук.

За свої вагомі творчі досягнення Микола Колесса здобув звання заслуженого діяча мистецтв УРСР (1951) та Народного артиста УРСР (1972). Також він – лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, академік Академії мистецтв України (1997), кавалер орденів “За заслуги” (2000) та князя Ярослава Мудрого Першого ступеня (2003). У 1993 р. його було нагороджено Почесною відзнакою Президента України, а у 2002 р. присвоєно звання “Герой України”.

Діти, онуки й правнуки Миколи Колесси працею і талантом продовжують на землі славу великого роду. Доньки – скрипалька Соломія, віолончелістка Христина, піаністка Ксеня – довго виступали на сцені як камерне тріо, а тепер виховують майбутніх музикантів. Їхні діти пішли за мріями свого діда: хто в світ музики, а хто – в малярство.

Статті з періодичних видань

Бічуя, Ніна. Музична душа Львова [Текст] : Життя та творчість видатного українського композитора Миколи Колесси / Н. Бічуя // Просвіта. – 2003. – № 11. – С. 3.

Вдовиченко, Г. Микола Колесса: “Боюсь, щоби щось нищівного не сталося в державі” [Текст] : Видатному композитору та диригенту виповнилося 102 роки / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2005. – 6 грудня. – С. 1.

Вдовиченко, Г. Микола Колесса: “Музику чую, а записати не можу...” [Текст] / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2004. – 11 грудня. – С. 9.

Вдовиченко, Г. Микола Колесса: “Чим більше входжу в літа, тим більше вибачаю людям...” [Текст] : До 99-го дня народження видатного композитора і диригента / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2002. – 7 грудня. – С. 13.

Вдовиченко, Г. Микола Колесса: “Я тільки зараз зрозумів, що дещо треба переробити...” [Текст]: Патріарху української музики – 100 років / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2003. – 4 грудня. – С. 1, 5.

Вдовиченко, Г. “Музику слухаю щодня” [Текст] : Микола Колесса / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2005. – 6 грудня. – С. 1.

Вдовиченко, Г. Три диригентські палички і сім люльок [Текст] : Рубрика “Люди і речі” в гостях у Миколи Філаретовича Колесси, видатного композитора і диригента / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2002. – 24 жовтня. – С. 11.

Горинь, В. Епоха особистості і особистість в епосі [Текст]: До 100-річчя з дня народження Миколи Колесси / В. Горинь // Дзвін. – 2003. – № 11-12. – С. 89-100.

Гоян, Я. Миколі Філаретовичу Колесси – 100 років [Текст]: До 100-річчя з дня народження Миколи Колесси / Я. Гоян // Веселочка. – 2003. – № 6. – С. 8-9.

Димченко, С. Епоха пошуків і великих звершень [Текст] : До 100-річчя з дня народження Миколи Колесси / С. Димченко // Українська музична газета. – 2003. – № 4. – С. 6.

Кияновська, Л. Патріарх української музики [Текст] : До 100-річчя з дня народження Миколи Колесси / Л. Кияновська // Культура і життя. – 2003. – № 4. – С. 4.

Костів, М. Від Миколи – до Миколи [Текст]: До 100-річчя видатного українського композитора, львів'янина Миколи Філаретовича Колесси / М. Костів // Високий замок. – 2003. – 19 листопада. – С. 6.

Мельник, Лідія. Браво, маестро! [Текст] : Життя та творчість відомого українського композитора, диригента і педагога Миколи Філаретовича Колесси / Л. Мельник // Музика. – 2004. – № 1-2. – С. 18-19.

Мельник, О. Маестро і в свої 102 не пропускає фестивалних концертів [Текст] : Микола Колесса / О. Мельник // Урядовий кур'єр. – 2005. – 9 грудня. – С. 8.

Назаркевич, Н. “Диригент живе доти, поки живе його диригентська школа” [Текст] : Спогади Яреми Колесси про дідуся Миколу Колессу / Н. Назаркевич // Високий замок. – 2013. – 6-8 грудня. – С. 9.

Носарева, Л. Микола Колесса: столітній рубіж перейдено [Текст] / Л. Носарева // Дзеркало тижня. – 2003. – 6 грудня. – С. 14.

Олендій, О. Сто літ першого українського модерніста [Текст] : Патріарху української музики Миколі Колессі – 100 років / О. Олендій // Молода Галичина. – 2003. – 4 грудня. – С. 37.

Стельмашук, С. Про щедрівки і не лише [Текст] : Микола Колесса як збирач українського фольклору / С. Стельмашук // Світ дитини. – 2005. – № 1. – С. 12.

Шевченко, Т. Микола Колесса: “Коли дуже тяжко, співаю веселі пісеньки” [Текст] / Т. Шевченко // Експрес. – 2005. – 6 грудня. – С. 19.

Книжкові видання

Гоян, Ярема. Маестро [Текст] : есе / Ярема Гоян. – К. : Веселка, 2005. – 207 с.

Колесса, М. Сто років молодості [Текст] : світлини та спогади / М. Колесса ; упоряд. З. Підперигори та Н. Самотос. – Львів : Манускрипт – Львів, 2003. – 50 с. : іл.

Перлина нації [Текст] : Микола Колесса // Гоян, Ярема. Присвята : есе / Ярема Гоян; худож. оформ. М. Пшінки. – К. : Веселка, 2001. – С. 161-227.

Вебліографія

Боднар, Богдан. “У мене так багато ідей!” – говорив Микола Колесса після свого сторічного ювілею... [Електронний ресурс] / Б. Боднар // Високий замок. – 2011. – 9 листопада. – Режим доступу: <http://archive.wz.lviv.ua/articles/94241> – Мова: українська.

Вдовиченко, Галина. Микола Колесса: “Я тільки зараз зрозумів, що дещо треба переробити...” [Електронний ресурс] / Г. Вдовиченко // Високий замок. – 2003. – 4 грудня. – Режим доступу: <http://portal.lviv.ua/digest/2003/12/04/095557.html> – Мова: українська.

Гуцульщина у житті і творчості Миколи Колесси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/2210/index-5382.html> – Мова: українська.

Жива легенда української музики. Микола Колесса святкує 100-річний ювілей! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leopolis.lviv.net/ukr/portrait/person/kolessa/kolessa.htm> – Мова: українська.

Канарська, Анастасія. Микола Філаретович Колесса: Ангел у моїх очах [Електронний ресурс] / А. Канарська // Поступ. – 2003. – 6 грудня. – Режим доступу: <http://postup.brama.com/usual.php?what=17339> – Мова: українська.

Кияновська, Любов. Микола Колесса: композитор, диригент, педагог, діяч національної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/im_kiov_kolessa_tom1/Elektronpidr.pdf – Мова: українська.

Колесса Микола Філаретович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academia.gov.ua/sites/Kolesa/Kolesa.htm> – Мова: українська.

Колесса робив уранці зарядку і кутив люльку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/people-newspaper/kolessa-robiv-uranci-zaryadku-i-kuriv-lyulku/115888> – Мова: українська.

Микола Колесса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parafia.org.ua/person/kolessa-mykola/> – Мова: українська.

Микола Колесса. За матеріалами інтерв'ю Ореста Друля [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n29texts/kolessa.htm> – Мова: українська.

Помер український композитор і диригент Микола Колесса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2006/6/12/117915.htm> – Мова: українська.

Пуляєва, Л. Микола Колесса – назавжди з диригентською паличкою у руці [Електронний ресурс] / Л. Пуляєва // Високий замок . – 2013. – 13 листопада. – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/life/124587> – Мова: українська.

Етюд-спогад

«Микола Колесса: симфонія життя»

(до 110-ї річниці від дня народження українського
композитора)

Укладач: Романюк Л. П., бібліограф ЦБС для дітей м. Львова

Редактор: Мордовенко Е. О., провідний методист ВІМПТ ЦБС для
дітей м. Львова

Відповідальний за випуск: Галушко В. Ф., директор ЦБС для дітей
м. Львова

